

Socialiter

Vrienden van het Gymnasium Haganum

Nummer 16
najaar 2006

Colofon

Socialiter verschijnt 2 maal per jaar en is een uitgave van 'Socialiter', de vereniging van oud-leerlingen van het Gymnasium Haganum.

Redactie/bestuur:

Erik Bierman
Simon Boersen
Aviva Boissevain
Marc Dubois
Albert Huizinga
Goof Kloeg
Ruben Overmeer
Barbara van IJzeren

Redactieadres:

Barbara van IJzeren
Brouwersgracht 45
1015 GB Amsterdam
Telefoon 020 - 6223929
e-mail: barbaravanijzeren@hotmail.com

Webmaster:

Etta Meuter
e-mail: webmaster@socialiter.nl

Verspreiding:

Oud-docenten, oud-leerlingen, vrienden en donateurs van het Gymnasium Haganum

Uitgave:

Uitgeverij De Nieuwe Haagsche

Druk:

Koninklijke De Swart

Correspondenten:

Alexander Münninghoff
Ernst Sittig

Adreswijzigingen:

Erik Bierman
Louis Bouwmeesterstraat 99
2284 XP Rijswijk
Telefoon 070 - 3964253
e-mail: erik.bierman@wanadoo.nl

Financiële bijdragen:

Postbankrekening nr. 6892167
t.n.v. Vereniging Socialiter, Den Haag
IBAN: NL81PSTB0006892167
BIC: PSTBNL 21

In dit nummer:

Voorwoord	3
Van de conector	4
Chinees als schoolvak	5
Pre-University College	6
Van de quaestor	8
Een terugblik	10
Herinneringen aan je Haganumjaren	13
Van Latijnse School tot Gymnasium Haganum	14
Zoekplaatje	31

Het Gymnasium Haganum en Socialiter zijn ook te vinden op het Internet.
Adres: <http://www.haganum.nl>. Via dit adres bereikt u ook de lijst met e-mail-adressen van oud-leerlingen.

Voorwoord

Graag wil ik alle geslaagde oud-leerlingen van de eindexamenlichting 2006 van harte verwelkomen als lezer van Socialiter. Tevens heeft onze oproep in het vorige nummer geleid tot het terugvinden van een flink aantal 'adresloze' oud-leerlingen. Ook zij ontvangen nummer 16. Enkele voor ons gloednieuwe oude oud-leerlingen meldden zich aan. Zeer welkom. Helaas bleken er in de oproep ook enkele namen van oud-leerlingen te staan die inmiddels overleden zijn. Te meer triest omdat onder hen ook twee jonge mensen zijn die hun examen behaalden in 1996 en 2000. Ons nieuwe nummer wordt verzonden naar 2500 adressen.

In nummer 15 heeft u kunnen lezen dat de kosten voor het verschijnen van 2 nummers per jaar ongeveer € 8800 bedragen. De opbrengst van de meegestuurde acceptgiro is tot op heden € 6500. Eenvoudig is dan te berekenen dat we daarmee nog slechts 1½ nummer kunnen bekostigen. En die € 6500 komt opnieuw van ongeveer 350 oud-leerlingen, natuurlijk niet precies dezelfde 350 die ook in 2005 betaalden, maar voor een deel toch wel. Dan ook nog te bedenken dat er ook oud-leerlingen zijn die € 50 of nog meer storten. Ons gymnasium is één van de weinige dat een blad uitgeeft en met zijn oud-leerlingen contact houdt. Maar zo gaan we op de fles! Wordt nummer 16 werkelijk het laatste nummer? Vinden al die oud-leerlingen die nog nimmer iets bijdroegen het

werkelijk niet de moeite waard om het blad en de vereniging in stand te houden? Daarom een **OPROEP** aan al die meer dan 1000 oud-leerlingen die nog nooit iets storten of al een paar jaar niets overschreven:

**STOP NU MET LEZEN EN PAK UW BANK / GIROBOEK
STORT NU 10 EURO** (of minder als u niet zoveel kunt missen)
OP POSTBANKREKENING 6892167 t.n.v. VERENIGING SOCIALITER, DEN HAAG.

U hebt dan tenminste gezorgd dat u ook nog in 2007 (100 jaar Haganum aan de Laan van Meerdervoort 57!!) ons periodiek ontvangt.

In nummer 16 vindt u 14 hoofdstukken van de historie "**Van Latijnsche School tot Gymnasium Haganum**", een verhaal in 15 hoofdstukken dat begint in 1327 en eindigt in 2006. Enige bijzonderheden in het onderwijs aan onze school komen van de hand van (oud) schooldecaan Marc Dubois (**het Pre-University College**) en conrector Ingrid Paardekooper (**Chinees op school**). Natuurlijk is er de rubriek **Van de rector**. Onze penningmeester schetst de toekomst van Socialiter met alleen maar regelmatig betalende leden en tenslotte presenteert onze redactiesecretaris Barbara van IJzeren een nieuw zoekplaatje, dat zij mocht ontvangen als reactie op het zoekplaatje in het vorige nummer.

E. Bierman, h.t. praeses

Van de rector

De Nieuwe Tweede Fase

Met ingang van schooljaar 2007-2008 wordt de Tweede Fase herzien. Al kort na de invoering werd deze herziening door de toenmalige staatssecretaris aangekondigd. Bij de commotie die de Tweede Fase de afgelopen jaren heeft teweeggebracht, dient men te beseffen dat die voornamelijk veroorzaakt is door het Studiehuis, de didactische invulling die erop gericht is de leerling door zelfwerkzaamheid meer zelfstandigheid bij te brengen. De invoering van het curriculum van de Tweede Fase was verplicht maar over de didactische invulling mocht elke school zelf beslissen en op dat laatste punt hebben scholen ook daadwerkelijk heel verschillende koersen gevaren. De oud-leerlingen die nog vóór de Mammoetwet examen hebben gedaan, zullen hun eigen schooltijd in het brede vakkenpakket van de Tweede Fase meer herkennen dan degenen die onder de Mammoetwet op school zaten.

De Tweede Fase heeft de scholen een grote administratieve last gebracht. Het schoolexamen, het deel van het eindexamen dat door de school zelf gemaakt en afgenomen wordt, begint immers al in klas IV. Die last wordt, naar wij hopen, met de herziening van 2007 verlicht. Onderwijskundig gezien zijn de belangrijkste veranderingen de volgende:

Na bij elke wijziging kleiner en kleiner geworden te zijn, wordt de

studielast van de klassieke talen nu weer verhoogd. Daar verheugen we ons over. Een andere verandering is de afschaffing van alle deelvakken. Dat is in de meeste gevallen een verandering ten goede. Bij de moderne vreemde talen (MVT) heeft ze echter tot gevolg dat leerlingen nog in slechts één vreemde taal, het verplichte Engels, examen hoeven doen. Totnogtoe waren Frans en Duits gesplitst in Frans 1 en Frans 2, resp. Duits 1 en Duits 2. De 1-variant (het “deelvak”) behelst uitsluitend leesvaardigheid en is voor alle leerlingen tot en met het eindexamen verplicht. Leerlingen die naast Frans 1 ook Frans 2 volgen krijgen het hele pakket aangeboden (het “heelvak”). In de nieuwe Tweede Fase worden alleen nog maar de “heelvakken” aangeboden maar dan als keuzevakken. Bovendien, en dat is de adder onder het gras, zijn op het atheneum twee moderne vreemde talen verplicht en op het gymnasium maar één. In plaats van de tweede moderne vreemde taal volgt de gymnasiast een klassieke taal. Dat betreuren we want gymnasium hoort VWO-plus te zijn. Het beheersen van twee moderne vreemde talen is in onze ogen voor een gymnasiast geen luxe. We hebben daarom overwogen de tweede MVT verplicht te stellen maar het programma is al zo vol dat daarvoor andere knelpunten ontstaan. We zullen waarschijnlijk uitkomen

op een verplichting om in elk geval één van de volgende vier vakken te kiezen: Frans, Duits, een klassieke taal of filosofie.

Een andere zaak die ons bezig houdt is de vraag of het mogelijk is “stromen” te handhaven. In klas IV volgen alle leerlingen op dit moment twee profielen, hetzij de twee maatschappijprofielen (Cultuur & Maatschappij en Economie & Maatschappij), hetzij de twee natuurprofielen (Natuur & Gezondheid en Natuur & Techniek). Zo’n combinatie van profielen, een stroom, maakt het de leerling mogelijk zijn definitieve profielkeuze uit te stellen tot aan het einde van de vierde klas. Zelfs overstappen van de natuurstroom naar een maatschappijprofiel is aan het einde van de vierde klas nog mogelijk. Van minstens zo groot belang vinden we het dat we door die stroming beter in staat zijn de leerlingen tot en met klas IV een zo breed en solide mogelijk pakket te bieden. Om die reden zijn al moderne vreemde talen en geschiede-

nis op het Haganum verplicht tot en met klas IV.

Tot slot houdt de positie van de kunstvakken ons bezig. Die krijgen in de nieuwe Tweede Fase weliswaar een prominente positie in het profiel Cultuur en Maatschappij maar het zijn uiteraard vakken die tot de algemene ontwikkeling behoren en daarom een plaats in het gemeenschappelijk deel, het deel van het pakket dat voor alle leerlingen verplicht is, zouden verdienen. Voor de andere leerlingen worden het keuzevakken en ze zouden kunnen worden verdrongen door andere voorkeuren.

Voor al deze zaken hebben we de afgelopen anderhalf jaar oplossingen gezocht. In de komende maanden maken we de afwegingen en nemen we beslissingen. De vraag of het tegenwoordig nog mogelijk is de leerling een degelijk en gymasiaal onderwijs te bieden kan gelukkig nog steeds bevestigend worden beantwoord.

G.P.Th. Kloeg, rector

Chinees als schoolvak

Het Haganum heeft de leerling die meer wil en meer aankan dan het reguliere programma steeds meer te bieden. Onze deelname aan de The Hague Model United Nations (THIMUN) is velen bekend. THIMUN is een simulatiespel waar elk jaar duizenden scholieren uit de hele wereld aan deelnemen. De leerlingen leren erdoor welke rol de

VN op het politieke wereldtoneel spelen. Elk deelnemend schoolteam krijgt een land toegewezen en zo leren leerlingen over internationale betrekkingen, ze leren hoe resoluties opgesteld worden door het zelf te doen en bij dat alles is Engels de voertaal. Elke week wordt er een avond geoefend en aan de voorbereiding gewerkt. Dit jaar zal een

kleine groep leerlingen deelnemen aan de TIMUN (zonder H), die in Istanboel wordt gehouden. Ze hebben Israël als land toegewezen gekregen.

Sinds vorig jaar nemen onze leerlingen deel aan de DELF Scolaire, internationaal erkende examens in de Franse taal die onder auspiciën van het Europees Platform worden afgenomen. Nu gebeurt dat nog op vrijwillige basis, straks zal de DELF deel uitmaken van het reguliere programma Frans.

Onze contacten met de universiteit van Leiden hebben al vorm gekregen door deelname van onze leerlingen aan projecten als LappTop en het Pre-University College. De leerlingen uit de klas V en VI die aan dat laatste project deelnemen, studeren alvast één dag in de week aan de universiteit.

Nu is er een nieuwe loot aan de tak van onze samenwerking met Leiden: de ontwikkeling van Chinees als schooltaal. China staat al geruime

tijd zeer in de belangstelling vanwege de opkomst als economische grootmacht. Daarnaast is de Chinese taal een intellectuele uitdaging voor de betere leerling op onze school. Chinees is nu nog geen schooltaal: er zijn geen leraren en er is geen lesmateriaal. Het ICLON, de universitaire lerarenopleiding in Leiden, wil een lerarenopleiding Chinees opzetten. De vakgroep Sinologie is een project gestart om een leergang Chinees te ontwikkelen. Aan beide ontwikkelingen draagt onze school bij.

Zo hebben inmiddels twintig leerlingen uit klas IV en V met plezier en goede resultaten dertig lessen Chinees gevolgd. De beginners van vorig jaar zijn nu met het tweede leerjaar begonnen en er is een nieuwe groep beginners gestart. De cursussen lopen van de herfstvakantie tot de meivakantie.

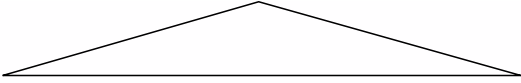

Ingrid Paardekooper, conrector

Pre-University College, een kluif voor de betere leerling

Van de docenten van een school wordt onder andere verwacht dat zij de leerlingen uiteindelijk naar een diploma helpen. Vooral de minder sterke leerlingen krijgen daarbij extra steun, de goede redden zich meestal wel. Toch verdienen ook zij aandacht al was het maar om hun motivatie op peil te houden. Natuurlijk zijn er op school buiten

de lessen om activiteiten te vinden die een goede leerling kunnen motiveren. Maar ook universiteiten hebben er wat voor over om goede leerlingen wat extra te bieden.

Alle universiteiten bieden elk jaar een uitgebreid kennismakingsprogramma. Het Gymnasium Haganum valt onder het verzorgingsgebied van de Universiteit Leiden en die

universiteit heeft binnen het kader van het aansluitingsprogramma vwo-wo een aantal projecten lopen zoals proefstuderen, aansluitingsmodulen, LAPP-top en sinds 2 jaar het Pre-University College (PRE).

PRE is voortgekomen uit LAPP-top (Leiden Advanced Pre-university Program for topstudents), een programma dat aan goede leerlingen de mogelijkheid biedt om 6 à 8 middagen aangepaste colleges en practica in een bepaalde studie te volgen. Het grote succes en de vraag naar meer van de kant van de leerlingen heeft geresulteerd in de oprichting van PRE. De mogelijkheid van selecteren en aantrekken van (zeer) goede leerlingen door de universiteit speelde daarbij ongetwijfeld ook een rol.

Na een grondige voorbereiding, waarbij de 17 toeleverende scholen waaronder het Haganum, nauw betrokken werden, is in 2004 de eerste lichting van start gegaan.

De selectieprocedure is grondig voorbereid. Van alle potentiële deelnemers wordt verwacht dat zij op hun overgangsrapport van klas 4 naar 5 een gemiddelde van tenminste 7,5 hebben over alle vakken; bovendien moet elke leerling zorgen voor een eigen motivatiebrief en een aanbevelingsbrief van een buitenstaander. Ook van de kant van de school wordt een aanbevelingsbrief verwacht. Omdat de leerlingen een deel van de lessen op school niet kunnen volgen, is een belangrijke vereiste dat zij in staat geacht worden zich de examenstof in belang-

rijke mate zelf eigen te maken.

Op grond van de cijfers en brieven werd een eerste selectie gemaakt en vervolgens vond er een mondelinge sollicitatie plaats bij een commissie bestaande uit een vertegenwoordiger van PRE, een van de universiteit en een uit het vwo, waarbij het er vooral om ging te ontdekken of er bij de kandidaten een voldoende wetenschappelijke nieuwsgierigheid aanwezig was. De selectie was nodig omdat er slechts plaats was voor 50 leerlingen/studenten en het aantal aanmeldingen veel hoger lag.

Het programma voor de studenten bestaat uit 5 blokken van 8 middagen, verdeeld over de periode van oktober klas 5 tot maart klas 6. Daarbij komen allerlei onderwerpen aan de orde en krijgen de deelnemers de gelegenheid met alle faculteiten in contact te komen. Zowel voor de meer exact ingestelde, als voor de taal- of sociaal georiënteerde leerling is er voldoende aanbod.

De inhoud van blok 1, 3 en 5 is voornamelijk theoretisch, terwijl blokken 2 en 4 meer praktisch gericht zijn. Er is daarbij een ruime keuzemogelijkheid. Het is zelfs mogelijk om (een deel van) het profielwerkstuk, een verplicht onderdeel van het eindexamen, binnen het programma van PRE uit te voeren en daarbij gebruik te maken van de faciliteiten die de universiteit biedt. Aan de eerste lichting van PRE hebben 4 leerlingen van het Haganum met veel enthousiasme en met succes deelgenomen. Het tweede cohort

is met 2 Haganummers begonnen en in oktober 2006 zijn wederom 4 leerlingen toegelaten.

Afgezien van de wekelijkse reiskosten wordt van de ouders een financiële bijdrage verwacht van C 200 per collegejaar. De aspirant-studenten krijgen de beschikking over een collegekaart en een aantal studiepunten voor het eerste jaar dat zij in Leiden een reguliere studie volgen.

Het grote succes van PRE heeft ertoe geleid dat de universiteit inmiddels het aantal deelnemers heeft vergroot

tot 90 en ook van de kant van de scholen is de belangstelling groot. Thans zijn er 33 scholen uit het gebied tussen Haarlem, Amsterdam, Gouda en Rotterdam die graag hun goede leerlingen een kluijfe extra gunnen.

De website van de Universiteit Leiden geeft een meer gedetailleerd overzicht van de inhoud van de verschillende blokken (www.pre-universitycollege.leidenuniv.nl).

Marc Dubois

Van de quaestor

Na het uitbrengen van vijftien nummers van ons blad Socialiter en ruim tien jaar na de herleving van de vereniging achten wij de tijd rijp om onze vereniging en haar activiteiten aan een evaluatie te onderwerpen.

De vereniging

De meeste mensen kennen de vereniging Socialiter alleen van het blad Socialiter, dat zo'n tweemaal per jaar bij hen in de bus valt. De doelstellingen van Socialiter zijn echter meeromvattend:

- het bevorderen van de contacten tussen oud-leerlingen c.q. oudleraren onderling
- het bevorderen van de contacten met het Gymnasium Haganum

- het (financieel) ondersteunen van het Gymnasium Haganum

In de afgelopen jaren waren de activiteiten van de vereniging grotendeels gericht op het verzorgen, verspreiden en instandhouden van het verenigingsblad.

Dit jaar zijn wij begonnen met de website www.socialiter.nl. Het is de bedoeling dat deze website een grotere rol gaat spelen bij onze activiteiten.

Daarnaast hebben wij de ambitie om in de komende tijd meer te doen aan de verwezenlijking van onze doelstellingen.

Het moge duidelijk zijn dat de vereniging haar bestaansrecht ontleent aan de betrokkenheid van de

**NOG NIET BETAALD??
PAK UW BANK / GIROBOEK!!**

oud-leerlingen en/of oud-leraren. Gelukkig hebben velen zich in het verleden bij Socialiter betrokken getoond en wij hopen dat dat in de toekomst niet anders zal zijn. Suggesties, kritiek en andere bijdragen blijven dan ook welkom!

Blad Socialiter

Vanaf 1999 wordt het blad Socialiter aan de oud-leerlingen en oud-leraren gezonden (tenzij zij hebben aangegeven hierop geen prijs te stellen). Alhoewel de redactie zich altijd heeft ingespannen om het blad interessant en informatief te maken voor alle lezers, is de interesse voor ons blad uiteenlopend.

Als quaestor heb ik in de afgelopen jaren te maken gehad met de financiële kant van het blad Socialiter. Dankzij de – soms zeer gulle – bijdragen van een kleine groep oud-leerlingen en oud-leraren zijn wij tot nu toe in staat geweest om het blad zo breed mogelijk te verspreiden, ook aan diegenen die niets hebben bijgedragen. Wij zijn dan ook tot de conclusie gekomen dat de financiële basis van ons blad te wankel is om de continuïteit te kunnen waarborgen.

Contributie

De bijdragen aan de vereniging, die tot op heden op vrijwillige basis werden overgemaakt, krijgen vanaf 1 januari 2007 een andere structuur, welke als volgt kan worden samengevat:

- De contributie voor het lidmaatschap van de vereniging Socialiter in combinatie met het blad be-

draagt € 15 per jaar.

- Het is mogelijk om vanaf 2007 lid voor het leven te worden. Dan betaalt men ineens minimaal € 150.
- Vrijwillige (extra) bijdragen zijn natuurlijk altijd welkom en zullen ter verwezenlijking van de hiervoor genoemde doelstellingen worden aangewend.
- Wie het blad niet wenst te ontvangen, maar wel op de hoogte wenst te blijven van reünies, lustra en dergelijke, dient minimaal € 5 per jaar over te maken.
- Wie sinds 2005 geen bijdrage heeft overgemaakt en vóór 1 mei 2007 geen contributie heeft betaald, zal te zijner tijd geen blad meer ontvangen.

Om administratieve redenen verzoek ik oud-leerlingen, oud-leraren en belangstellenden, die zonder een acceptgiro te ontvangen al de contributie voor 2007 willen betalen, dit te doen na 15 januari. Hierbij is het verder van belang dat naamen adresgegevens duidelijk worden vermeld bij betaling.

Onze bankgegevens staan vermeld in het colofon (Postbank 6892167 t.n.v. Vereniging Socialiter).

In onze volgende publicatie zullen wij nader ingaan op de betalingsmogelijkheden e.d.

Voor vragen, suggesties etc., mijn e-mail adres is quaestor@socialiter.nl.

Ruben Overmeer, quaestor

Een terugblik op mijn leven na het gym, in en na de oorlog

Aangespoord door de zoekplaatjes van de examenfoto 1942 in nummer 13 en 14 van Socialiter en door een verzoek van de redactie, schrijf ik hier graag iets over mijn belevenissen tijdens en na de oorlog.

Ik groeide op in Den Haag, waar mijn moeder, na de vroege dood van mijn vader, een eigen apotheek had aan de Goudenregenstraat. In het najaar van 1942 werd deze, samen met onze woning, in verband met de bouw van de Duitse 'Westwall' afgebroken. Dit was de eerste keer dat wij zo persoonlijk met de oorlog werden geconfronteerd. Wij - mijn moeder, mijn zuster Els, onze huishoudster en ik - woonden tijdelijk op verschillende adressen, tot wij in maart 1943 een huis in het Bezuidenhout kregen toegewezen. Moeder had inmiddels werk gevonden in Delft, waar ik in november 1942 aan mijn studie was begonnen.

Omdat ik toen pas zeventien jaar oud was, ging dat nog zonder de gehate drie maanden Arbeidsdienst. Mijn oudere klasgenoot Harm Buning - wij waren dikke vrienden en beide luchtvaartfans - weigerde die voorwaarde te vervullen en kon dus niet gaan studeren. In het voorjaar van 1941 zat Harm ongeveer drie maanden in de gevangenis van Scheveningen vanwege het verspreiden van een ondergrondse krant (een neef van mij werd daarvoor in 1944 in het concentratiekamp

Vught doodgeschoten). Harm ging na de oorlog naar Amerika, zodat we in de loop der tijd het contact verloren.

Op zaterdagmorgen 6 februari 1943 deed de Sicherheitsdienst (SD) een overval op de Nederlandse universiteiten en hogescholen. Aanleiding was de aanslag op een vooraanstaand NSB'er, 'generaal' Seyffardt. De aanwezige studenten werden afgevoerd, met uitzondering van de nog niet 19-jarigen, zoals ik. Er volgde een onrustige tijd met razia's op jonge mannen en stakingen van arbeiders, die met geweld werden neergeslagen.

Voorwaarde om verder te studeren was het ondertekenen van een loyaliteitsverklaring tegenover de bezetter, wat ik, met ongeveer 75 procent van de Delftenaren en tegen het advies van de Senaat in, niet gedaan heb. Onverwachts moesten de weigeraars zich op 6 mei 1943 voor werk in Duitsland melden. Omdat de ouders medeverantwoordelijk werden gesteld voor het verschijnen van hun kinderen, heb ik na rijp beraad besloten om me te melden. Samen met mijn vriend, klas- en studiegenoot George Verploegh, belandde ik eind mei, via het gevangenenkamp Erika bij Ommen en een Duits kamp, in een radiofabriek in Potsdam-Babelsberg, onder de rook van Berlijn. Verschrikkelijk om aan te zien waren de 'echte' gevangenen in Erika, met hun uitgemergelde li-

chamen en uitgebluste gezichten. George en ik kwamen eerst samen terecht op een afdeling voor kleinsmontage, waar ook veel jonge Russen uit de Krim en meisjes uit de Oekraïne werkten. Primo Levi beschrijft in één van zijn boeken hoe hij op de terugreis uit Auschwitz door Rusland een trein met vee-wagens zag, waarmee de 'bevrijde' meisjes naar strafkampen in de Sovjet-Unie werden afgevoerd. Wegens te langzaam werken werd ik al gauw overgeplaatst naar de afdeling van de gevreesde Herr Frank, die, hoewel uiterlijk een Nazityp, toch meeviel en mijn openheid zelfs scheen te waarderen. Als ongeschikt voor handarbeid beoordeeld, werd ik "Einholer", dwz. verantwoordelijk voor het eten en drinken van de ongeveer 80 vrouwen, zowel Duitse als vrouwen uit verschillende bezette landen, voor kleine transporten en vooral voor het vreselijke vegen en poetsen. Ik leerde om zoveel mogelijk tijd met niets doen te vullen en toch de indruk te wekken het zeer druk te hebben; nog helemaal niet zo gemakkelijk bij werkdagen van 12 uur en 's zaterdags 6 uur!

Met ongeveer 40 studenten, van wie George en ik met onze 18 jaar de jongsten waren, woonden we enkele maanden in een feestzaal achter een klein restaurant, daarna in een groot barakkenkamp, met Polen, Serviërs en vooral veel Fransen, onder wie we goede vrienden vonden. Evenals wij uit een democratie stammend, waren ook zij gewend voor hun mening uit te komen. We maakten

de vreselijke nachtelijke bombardementen op Berlijn mee -in totaal 19, ieder met gemiddeld ongeveer 570 bommenwerpers-, zagen menig toestel brandend neerstorten en een miljoenenstad in een ruïne veranderen.

Dit alles, en het voor Duitsland slechte verloop van de oorlog, maakte dat de stemming steeds onaangener werd. De Duitse vrouwen waren bang voor de komst van de Russen. Ook wij wilden niet graag door hen worden bevrijd, en vele vluchtplanen werden gesmeed. Eind april 1944 reisde George, die het op mijn eerste afdeling erg zwaar had gekregen, met een oudere collega met valse papieren tot aan de grens, waar zij door 'passeurs' overheen werden gesmokkeld. Hij kwam terecht op een boerderij in het Rivierenland, waar hij tot de bevrijding in het najaar bleef. Vervolgens vertrok hij voor de marine naar Engeland. We zagen elkaar dan ook pas in het najaar van 1945 terug. Hij heeft later in Utrecht gestudeerd, en is, zoals ik hoorde, inmiddels overleden.

Op de historische zesde juni van 1944 stormde één van onze Franse vrienden plotseling de kantine binnen en schreeuwde: 'ils sont débarqués!'. Gejuich bij de vele buitenlanders, consternatie bij de Duitsers. Enkele dagen later vluchtte ik, samen met vier collega's onder de D-trein van Berlijn naar Den Haag. Van het toenmalige Staatsspoorstation was het slechts een korte wandeling naar ons huis in het Bezuidenhout, waar we na middernacht, met door rook

en stof pikzwarte gezichten, aanbelden. Omdat we er rekening mee hielden dat er controles gehouden zouden worden – wat kort daarop ook het geval was –, gingen we vervolgens snel weer verder.

Ik dook in Delft onder bij een oom, ontkwam daar op 9 december in een schuilplaats aan een grote razzia op mannen, en ging voor Kerstmis naar huis terug. Daar beleefde ik de koude hongerwinter en, op 3 maart 1945, het bombardement op het Bezuidenhout, dat eigenlijk de startplaatsen van de V2-raketten tot doel had. Met een groot deel van de wijk brandde ook ons huis af, zodat we met lege handen in Delft aankwamen. We woonden enige weken bij mijn oom en vonden toen gemeubileerde kamers aan de Voorstraat. Diep ontroerd beleefden we daar het afwerpen van levensmiddelen op het vliegveld Ypenburg en de bevrijding door de Canadezen, die met veel feesten gepaard ging.

De rest is gauw verteld. In het najaar van 1945 vond mijn moeder werk in Breda en ging ik verder studeren in Delft. Afwisseling brachten de praktijkmaanden in de industrie in Nederland en in Parijs en Manchester, evenals het laatste jaar als assistent in het laboratorium voor verbrandingsmotoren. In dat hoofdvak studeerde ik in juni 1951 cum laude af als werktuigkundig ingenieur. Na twee jaar militaire dienst en ruim twee jaar op het laboratorium van Shell in Delft, vertrok ik in maart 1956 met mijn vrouw

Mimi naar Zwitserland, het land van de ‘Maschinenbau’. In plaats van de geplande paar jaar in Zwitserland, werden het er tot nu toe vijftig.

Zeventien jaar werkte ik bij Brown Boveri in Baden, waar o.a. stoom- en gasturbines werden gebouwd. De laatste zes jaar was ik technisch coördinator bij de bouw en in- bedrijfname van de kerncentrale Mühlenberg (bij Bern). Daarna trad ik in dienst bij de overheid (‘Bund’), waar ik betrokken was bij de beoordeling van de veiligheid van kerncentrales (Zwitserland heeft er vijf, die 40 procent van de stroom leveren, de rest komt van waterkrachtcentrales). Na mijn pensionering, in 1990, was ik nog ruim vijf jaar president van de “Eidgenössische Kommission für die Sicherheit von Kernanlagen”. Al die jaren gaven me vele, vaak ook persoonlijke contacten in Europa en de Verenigde Staten.

Met Mimi maakte ik talloze grote wandeltochten in de Alpen en de geliefde Jura en na haar te vroege dood vele heerlijke wandelreizen in Europa en in de fascinerende islamitische wereld. Hoewel ik hier graag woon, twee dochters en veel vrienden heb, bleef toch iets van mij daar, waar ik opgegroeid ben. Daarom moet ik af en toe in het wijde, vlakke land weer even bijtanken.

Frits Weehuizen (e.e. 1942)
Würenlingen, Zwitserland

Herinnering aan je Haganumjaren

In de 90er jaren was het gebruik dat de Ouderraad na de eindexamens de festiviteiten rond de diplomautreiking organiseerde. Daarbij kregen alle geslaagden o.a. een corsage, was er een toespraak van de voorzitter en werd er ook een blijvend aandenken uitgereikt. Dat aandenken wisselde ca iedere drie jaar en bestond onder andere uit een tegeltje, een oude foto van de hal en een speciaal gemaakte zeefdruk. Deze zeefdruk is in 1996 in opdracht van de ouderraad vervaardigd door de kunstenaar Frits Droog en gedrukt in een oplage van 300 genummerde en gesignde exemplaren. Het gaat om een impressie van het gebouw en bestaat uit een compositie van de ingangspoort, twee van de marmeren beelden in de hal en de karakteristieke toren. Afmetingen ca 37 x 55 cm, met de hand in zes kleuren gedrukt op zwaar papier. De eindexamenjaren 1996, 1997 en 1998 hebben die zeefdruk des-

tijds ontvangen. Voor het jaar 1999 waren niet voldoende exemplaren meer beschikbaar zodat toen is gekozen voor het afdrukken op groot formaat van een prachtige oude foto van de hal.

Het restant van de zeefdrukoplage is onlangs te voorschijn gekomen en bestaat uit ruim vijftig exemplaren. Gaarne nodig ik alle oud-leerlingen en tevens oud-docenten uit om hun belangstelling voor een exemplaar kenbaar te maken. Inwoners van den Haag en omstreken kunnen de zeefdruk vervolgens - vanzelfsprekend gratis - bij mij ophalen; voor wie niet in de gelegenheid is langs te komen, kan ik voor verzending per post zorgen. In het laatste geval zijn er portokosten aan verbonden. Alle bestellingen svp per e-mail naar haganumzeefdruk@dewijn.demon.nl.

*Quinten de Wijn,
voorzitter ouderraad e.t.*

**HOE STAAT HET MET
UW BIJDRAGE??**

Van Latijnsche School tot Gymnasium Haganum

Inleiding

Tijdens de lustrumviering in 1988 toen het Haagse gymnasium 150 jaar bestond vroegen verschillende reünisten mij waarom er nog nooit een uitgebreide beschrijving van de geschiedenis van de school was verschenen. De heer Svend E. Veldhuijzen, medewerker van het Haags Gemeente Archief en ook vader van oud-leerlinge Kirsten (e.e. 1987) hield zich naast zijn vele andere werkzaamheden ook bezig met het zoeken naar gegevens over de voorganger van het gymnasium, de Latijnsche School. Eind jaren '90 verscheen een eerste gestencilde aanzet voor een toekomstige publicatie. Helaas heeft de heer Veldhuijzen zijn werk niet kunnen afmaken. Hij overleed in 2003. Sinds januari 2006 bevindt zich in de studiezaal van het Gemeente Archief een drielijg gedrukt naslagwerk "De Latijnsche School in Den Haag 1326/27 - 1838", het door medewerkers van het Archief voltooide werk van de heer Veldhuijzen. Zijn dochter heeft mij toestemming gegeven uit dit werk te publiceren. In de eerste 6 hoofdstukken vindt u hiervan de neerslag. Geen uitgebreide historische noch volledige beschrijving maar een persoonlijke voorkeur van een enthousiaste oud-leerling / oud-rector. Misschien een aanzet voor een echte historicus tot een vollediger geschiedschrijving.

E. Bierman, oktober 2006.

I Oudste vermelding van een school in 's-Gravenhage

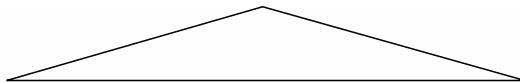
De rekening van de graven en gravinnen uit het Henegouwsche Huis vermeldde op 25 januari 1327 de volgende uitgavenpost: "a maistre del escole de Le Haie pour le convent Anton, ki fu à l' escole 6 s". [Aan de schoolmeester van Den Haag wegens overeenkomst inzake Anton (de grafelijke klerk), die op school was, 6 schelling]. Deze post kwam voor in de rekening van de herberg van Den Haag, waar Johanna van Valois, de vrouw van graaf Willem III, geruime tijd doorbracht. Bij elke parochie moest volgens voorschrift van het Vierde Concilie der Lateranen (1215) een school ingericht worden.

II Oudste vermelding van een rector

Op 25 april 1327 droeg Nicholaus, abt van het St.Maria klooster te Middelburg, aan de aartsdeken van de Dom te Traiectum, voor de vicarie (een kapel waaraan inkomsten verbonden zijn), gesticht in de parochiekerk te Haga door Wilhelmus, graaf van Hannonia en begiftigd door de abt, Bartoldus, rector scholarum te Haga voor.

III School komt in stadshanden

Omstreeks 1357 gaf graaf Willem V de bewaring van de school aan de klerk Claes Ommeloup. Deze verkocht de school na een aantal jaren aan Dirk Voppenzoon. Na het overlijden van deze Dirk Voppenzoon in 1376 werd de school nagelaten aan het kapittel. Dit legaat werd in een brief van 4 februari 1393 (thans 1394 genoemd) door Albrecht (broer van de inmiddels krankzinnig verklaarde Willem III) bevestigd.

Deken en kanuniken bezaten vanaf dat moment de scholastrie (de school en alles wat daar bij hoort) en hadden ook het recht om het ambt van scholaster (toezichthouder op de school) te vergeven en schoolmeesters aan te nemen en te ontslaan. Hieruit is de conclusie getrokken dat de school in 1394 een stadsschool is geworden. Andere bronnen wijzen er op dat (pas) in 1516 de scholastrie door deken en kapittel aan de regering van Den Haag werd verpacht. Dit was aanvankelijk voor 10 jaar, maar die overeenkomst werd verschillende keren verlengd. Meermalen is tussen Den Haag en het kapittel strijd geweest wie de school nu eigenlijk bezat.

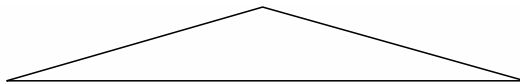
Het kapittel was weliswaar bereid het bestuur en de administratie van de school over te dragen aan de gemeente Den Haag, maar stelde wel 3 voorwaarden. 1) Er moest een vergoeding tegenover staan. 2) Den Haag moest de rechten van het kapittel erkennen en 3) De benoeming van een nieuwe rector moest aan het kapittel worden voorgelegd. De punten 2) en 3) waren akkoord, maar betaling aan het kapittel leverde problemen op. De stad kende al hoge lasten: de betalingen van de salarissen van de schoolmeesters en de aflossing van de schuld die op het schoolgebouw rustte. Een groot probleem was en bleef gedurende vele eeuwen de concurrentie van particuliere scholen (b.v. priesters die thuis een “bijschool” hielden), zodat het aantal leerlingen en de inkomsten van de Latijnse School daalden. Het Hof van Holland bepaalde dan ook: “niemand mag te zijnen huize particuliere jongens-bijsscholen houden tenzij hij de rector van de Groote School per kwartaal per leerling 10 stuivers zal betalen”. Echter: de Hoge Heren, de leden van de Hoge Raad en van de Rekenkamer en hun familie, hoefden zich niets aan te trekken van de regels die golden voor de “dorpe-lingen van Die Haghe” en gingen hun eigen gang en lieten hun kinderen school gaan waar zij wilden.

IV Inrichting van de Latijnsche School (de Groote Gemene School)

De rector van de school werd benoemd door het stadsbestuur van Den Haag. De rector moest scholieren en schoolkinderen (de zeer jonge leerlingen) “leren en instrueren en onze koralen in onze kapelle doen zingen”. Jongens (er waren alleen jongens) moesten meelopen in de processie. De schoolmeester (meestal een meester speciaal aangesteld voor de zang en het koor) moest met zijn kinderen ter kerke komen bij de metten, de vespers en de completen. En men moest spelen het te deum, het magnificat en de benedictus op het orgel. Per optreden ontving hij 8 groten (= 4 stuivers).

De Groote Scholen hadden in het algemeen 6 klassen: de octava, septima, sexta, quinta, quarta en de tertia. Dit betekende niet dat de totale schoolduur ook 6 jaar was. Kinderen gingen veel meer in een eigen tempo door de school heen dan tegenwoordig het geval is. Vóór de octava was er soms een klas, de nulla genoemd, waarin jonge kinderen vanaf een jaar of 7 lezen en schrijven leerden. Vertrek na een paar jaar onderwijs kwam veel voor. In de septima ging men aan de gang met de vervoegingen, tijden, leren van woorden, opbouw van een zin, enz., alles in het Latijn. Voor bevordering golden strenge regels: het voldoende maken van een examenthema Nederlands - Latijn is bindend. Herexamens zijn niet toegestaan en beïnvloeding van docenten door middel van het aanbieden van geschenken is verboden. De weinige leerlingen die op 14 à 15-jarige leeftijd de tertia hadden afgemaakt, konden in de secunda en

de prima een voorbereiding op een universitaire studie krijgen. De secunda (of de prima, als die er al was) was in principe de rector'sklas, d.w.z. men kreeg alle lessen van de rector. Eén klas lager had de conrector (of ondermeester) als leermeester; in de laagste klassen stond een praeceptor. Aangezien de honorering van de rector en de docenten afhankelijk was van het aantal leerlingen kwam het meermalen voor dat klassen gezamenlijk één leraar hadden. Gedurende het bestaan van de Haagse Latijnse School heb ik nimmer meer dan 4 onderwijsgevenden gevonden.

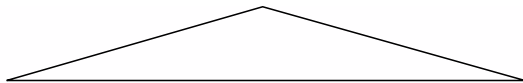
In 1536 en later in 1568 werd in reglementen vastgelegd:

- 1) Aan het hoofd van de school staat de rector “excelent van erudition en prijselijck van conversatie”. De benoeming is voor het leven. Schoolkinderen, rijk en arm, moet hij naar de oude algemene katholieke leer instrueren. (Na de reformatie werd dat de reformatorische leer). De kinderen die dagelijks dienst doen in de Kapel van het Hof mag hij geen schoolgeld vragen.
- 2) Onder de rector staat een ondermeester (sinds 1592 wordt het woord conrector gebruikt) die niet kan worden afgezet.
- 3) Verder zijn er 2 meesters voor “de kleine jongens” en voor “de zang en het koor”
- 4) De meesters worden door de stad aangesteld. Het moeten “discrete personee” zijn en ter zake kundig. Ze moeten kunnen zingen en spreken om in kerk en school zonder de hulp van de rector te kunnen optreden.
- 5) De stad staat garant voor het traktement van de rector. De verdiensten zijn (in 1536) totaal 200 carolus guldens per jaar, waarvan voor de rector 100 (hondert), voor de ondermeester 50 (vijftich) en voor de twee meesters elk 25 (vijfentwintich). Wanneer er te weinig binnenkomt uit het schoolgeld wordt het salaris van de rector tot een bepaald bedrag uit de stadskas aangevuld. Een meeropbrengst, dus een overschot, dient de rector in de stadskas te storten. Hij moet de schoolgelden verantwoorden.
- 6) Het schoolgeld (minerval) bedraagt 1 gulden per leerling per jaar.
- 7) Voor arme kinderen betalen de “Heilige Geest” meesters f 0.80 per jaar. De Heilige Geest'school voor onvermogenen bevindt zich in “De Sack”, een steegje aan de westkant van de St Jacobskerk.
- 8) De rector draagt één ondermeester op om op zondag de kinderen die overdag werken, de ambachtjongens, “hun gelooff met dat dair toe behoort” te leren voor een stuiver per kind per maand. “Arme kinderen om niet, die zal leren om Gods wille”.
- 9) De rector kreeg aan pensioen jaarlijks 4 à 5 pond grooten toegevoegd.
- 10) Ouders van een kind dat een bijschool bezoekt moeten 2 carolus guldens per jaar aan de rector betalen.

V Taken en honorering van de rector

De rector had een studie gemaakt en examen gedaan, waaraan hij een recht ontleende, een bevoegdheid tot lesgeven. Hij was magister artium, meester in de vrije kunsten. Deze graad had hij bereikt na een studie aan een Academie. De rector nam aan, betaalde en ontsloeg naar goeddunken. Hij had een zware taak. Zijn dag begon 's

morgens vroeg met lesgeven, plichten in de kerk, tucht handhaven zowel op school als in de stad in kosthuizen waar de extranei (leerlingen van buiten de stad) woonden, straffen (voor lijfstraffen had hij de roede en de plak tot zijn beschikking). De dagindeling (ontleend aan die van de Latijnsche School in Gouda in 1521, van de Haagse is niets bekend) bestond uit: om 5 uur opstaan en de kerkelijke plichten vervullen, van 6 tot 8 uur les, van 8 tot 9 uur ontbijt, kerkdienst van de rector, toezicht op het opmaken van de bedden, het horen van de mis, opzeggen van getijden. Van 9 tot 10 uur les. Van 10 tot 12 uur evenals van 14 tot 16 uur pauzes, van 12 tot 14 uur en van 16 tot 17 uur les. Er waren gewoonlijk één of twee vrije middagen. Ook op zondag werd er vroeg begonnen, in de hogere klassen werden er dan stukken uit het Evangelie gelezen en van 9 tot 12 uur was er kerkdienst en daarna het aanhoren van leerlingen die de inhoud van de preek moesten recapituleren (ook soms in het Latijn).

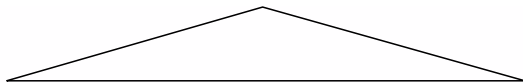
Overtredingen van leerlingen zijn: de les niet kennen, wegblijven, te laat komen, orde verstoren, Nederlands spreken, bezoeken van kroegen en/of van lupanaria (bordelen), 's avonds laat op straat, kattenkwaad uithalen in het donker. De rector moest eenmaal per dag de lokalen (laten) controleren, kosthuizen bezoeken, daar van de praesides die hij aangesteld had horen wat er misdaan was en ingrijpen (die praesides waren dus een soort verklikkers). De bevoegdheid van de rector ging zeer ver. De burgerij mocht hem niets in de weg leggen, niemand mocht de rector lastig vallen wegens straffen die hij op school had uitgedeeld naar aanleiding van bovengenoemde overtredingen. Men kon een klacht bij de burgemeester indienen.

Ook op een vrije middag was er geen rust voor de rector (en zijn helpers). Zij moesten toezien op de kinderen die speelden op de speelplaats zo die er al was. De leerlingen hadden een privilegium fori, ze waren slechts verantwoording schuldig aan de meester, niet aan de stadsrechter of de politie.

Het salaris van de rector of beter gezegd zijn inkomsten waren van vele factoren afhankelijk.

- 1 Het schoolgeld: een intraneus (zoon van een inwoner van de stad) betaalde minder dan een extraneus;
- 2 Een salaris van de stad, voorzover het schoolgeld onvoldoende was;
- 3 Fooien bij het aannemen van een nieuwe leerling;
- 4 Presentiegelden bij het koor;
- 5 Kostgeld van de jongens die bij de rector in huis wonen;
- 6 Inkomsten uit extra lessen die de rector geeft;
- 7 Boetes voor de bijscholen, maar deze zijn moeilijk te innen;
- 8 Vrijstelling van schot en lot (belastingen die een burger van de stad worden opgelegd);
- 9 Vrijstelling van excijns (accijns op levensmiddelen);
- 10 Vrijstelling van exue (belastingheffing door het stadsbestuur op een erfenis);
- 11 Vrijstelling van schoorsteengeld (een belasting over het aantal haardsteden = stookplaatsen dat aanwezig was in een huis);
- 12 Vrijstelling van het betalen van de tiende penning over de huizen die men bewoonde en van alle overige lasten die de inwoners van Den Haag opgelegd kregen.

Ook werd van de rector verwacht dat hij de leerlingen aanmoedigde tot het opvoeren van toneelstukken. In de eerste periode van de Latijnse School waren dat mysterie-spelen en passiespelen, later klassieke spelen of spelen over het dagelijks leven op school.

VI Nadagen van de Latijnsche School. De “Middelbare” School

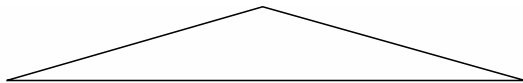
Er is weinig bekend van de Latijnse School in de periode na de reformatie. Slechts van een enkel jaar werden leerlingenaantallen vermeld. Zo waren er omstreeks 1590 (slechts) 35 leerlingen, maar in 1660 werd een aantal van 180 leerlingen vermeld. Algemeen werd geklaagd dat de Haagse leerlingen zoveel fouten in de Griekse oefeningen maakten dat de beoordeling steeds milder moest worden. Anders zou niemand de examens halen. Wel hield de beste leerling van de rectorsklas een oratie in het Latijn. Jarenlang heeft deze promotieplechtigheid plaatsgevonden in de Engelse Kerk aan het Noordeinde (tot 1839).

Na 1700 werd het verval duidelijk zichtbaar. In 1746 nog 112 leerlingen, in 1754 nog 56 en in 1811 nog slechts 32 leerlingen. Den Haag telde toen ruim 38000 inwoners zodat minder dan 1‰ de Latijnse school bezocht. Over het jaar 1811 zijn exacte getallen van de 10 nog bestaande Latijnse scholen uit “Het Departement van de Monden van de Maas” bekend (in heel Nederland waren er toen nog 57). De grootste was de school in Leiden met 52 leerlingen en 3 leraren, de kleinste die in Gorinchem met 7 leerlingen en één leraar.

Er was een reeks van oorzaken waardoor de Latijnse scholen op een dieptepunt van hun bestaan zijn gekomen:

- 1 De opleiding sloot niet aan bij de eisen die de maatschappij stelde. Handel, leger en koloniën zaten niet te wachten op jongens die feilloos Caesar konden vertalen, maar geen vreemde taal beheersten en nauwelijks iets van wiskunde hadden gehad.
- 2 Het onderwijzend personeel functioneerde vaak slecht. Wie als theoloog aan de universiteit was mislukt kon altijd nog praeceptor worden.
- 3 De nadruk lag zeer sterk op het Latijn, het Grieks werd verwaarloosd.
- 4 Door schoolwetten uit 1801, 1803 en 1806 was de toestand van het lager onderwijs sterk verbeterd. Ouders stuurden hun zoons na het L.O. naar een kostschool ergens buiten of naar een Franse school in de stad, maar zeker niet naar een zo “uitgehold” instituut als de Latijnse school.
- 5 Er waren pogingen tot ander (wellicht beter) onderwijs.
 - a) naast de Latijnse school aan het Westeinde was een kostschool waar leerlingen buiten de schooluren in o.a. Frans en aardrijkskunde onderwezen werden.
 - b) de Maatschappij Diligentia (opgericht in 1806) ontplooidde initiatieven tot een wiskundecursus.
 - c) de Tekenenacademie had meetkunde op het programma.
- 6 In 1828 was er een zgn. middelbare school opgericht, die in de 10 jaar van zijn bestaan ongeveer 10% van de scholieren die anders de Latijnse school zouden bezoeken had opgenomen.

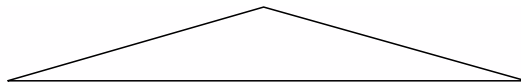

Het is van belang - ook voor de geschiedenis van het gymnasium - om wat uitvoeri-
ger op deze nieuwe school in te gaan. Al in het begin van de 19e eeuw werd hier en
daar, o.a. in Haarlem (1816), gesproken over ander onderwijs dan de Latijnse School.
Ook de rector en conrector van de Haagse Latijnse school, de heren Kappeyne van
de Coppello resp. Bax waren van mening dat een "School ter opleiding tot hogere
beschaving" zeker opgericht moest worden. Het was de gemeenteraad van Den Haag
die op 2 november 1827 besloot tot stichting van een lagere school van de "hoogste
klasse". Dit gaf de mogelijkheid vakken te onderwijzen die op de gewone lagere
scholen niet voorkwamen. In 1828 werd op de Prinsegracht boven het Koorenhuis
een school gesticht die ging opleiden voor leger, zeemacht, boekhouden, handel en
nijverheid of voor jongelieden die "zomaar hunne geest willen beschaven". De school
begon met 6 leerlingen, in 1831 waren er al 33. Een Koninklijk Besluit van 27 mei
1830 en een circulaire van de Minister van Binnenlandse Zaken van 5 juli 1830 be-
schreven voor het eerst wat Middelbaar Onderwijs is. In het door Den Haag in 1831
vastgestelde reglement voor de school werd de naam: "Stedelijke school van middel-
baar onderwijs voor wetenschappen en letteren". Wetenschappen omvat de vakken:
Rekenen, Boekhouden, Stelkunde, Meetkunde, Teken- en Goniometrie, Natuurkunde,
Wiskunde, Aardrijkskunde en Sterrenkunde. Letteren omvat: Nederlands, Frans,
Hoogduits en Engels, staatkundige Aardrijkskunde, Algemene en Vaderlandse
Geschiedenis. Duits en Engels waren facultatief (lessen op woensdag- en zaterdag-
middag!). De toelatingseisen voor de middelbare school waren gelijk aan die voor
de Latijnse, d.w.z. Rekenen (optellen, aftrekken, vermenigvuldigen en delen), Taal
(Nederlands en Frans verbuigen, vervoegen, spellen, grammatica, uitspraak en verta-
len N - F en F - N), Aardrijkskunde en Geschiedenis.

VII Omzetting tot gymnasium. Instelling 2e afdeling. HBS

Op 8 september 1837 zond dr. C. Bax (sinds 1833 rector van de Latijnse school) een
brief aan de Curatoren. "Tijden om verandering te maken zijn gekomen. Met behoud
van de vaste grond waarop de Latijnsche scholen zijn gebouwd, moet men uitbreiding
geven aan het onderwijs. De behoefte aan vreemde talen is algemeen. Wanneer iedere
leerling zes jaar lang 6 uur per week grondig onderwijs zou ontvangen in de moderne
talen en Letteren, dan zou hij beter toegerust op de Academie verschijnen dan thans".
De heer Bax vroeg zich af of door fusie van de Latijnse school met de middelbare
school een gymnasium met 2 afdelingen opgericht zou kunnen worden. Eén school
met het gehele onderwijs onder oppertoezicht van de rector, maar met twee hoofd-
afdelingen; de ene ingericht met het oog op de Academie, de andere gericht op zowel
militaire als civiele betrekkingen. Uitgewerkte lessentabellen (die niet bewaard ge-
bleven zijn) waren bij de brief gevoegd. Curatoren stemden in en na nader beraad ook
B. en W. van Den Haag. In de zomer van 1838 kwam de Koninklijke goedkeuring en
op 7 september ging de gemeenteraad akkoord met het voorstel tot oprichting van de
nieuwe school onder de naam Stedelijk Gymnasium, een school die twee afdelingen
omvatte. Na enkele jaren zou dit experiment beoordeeld worden.
Er zou onderwijs gegeven worden in Latijn, Grieks, Frans, Engels, Hoogduits,
Nederduits, Wiskunde, Algemene en Vaderlandse geschiedenis en Aardrijkskunde.

Er zouden 10 onderwijzers nodig zijn en 8 lokalen. De rangorde der klassen werd omgekeerd (de zesde klas was de hoogste). De eerste afdeling (het eigenlijke gymnasium) had een zesjarige cursus, afdeling II telde 4 jaar. Het eerste jaar was voor allen hetzelfde: Latijn, Frans, Nederlands, Rekenkunde, Vaderlandse Geschiedenis en nieuwe Aardrijkskunde. Na het eerste jaar moest men beslissen tot welke afdeling men ging behoren (de Lyceumgedachte ver vooruit).

Op 8 oktober 1838 werd de nieuwe school geopend met totaal 72 leerlingen waarvan 64 verdeeld over de 6 klassen van afdeling I en (slechts) 8 leerlingen in de klassen van afdeling II. In de gemeenschappelijke eerste klas zaten 17 leerlingen.

In de 2e klas van de afdeling II werd ook nog Latijn onderwezen. Dat bleek niet zinvol. In 1853 werden de gemeenschappelijke eerste klassen van beide afdelingen afgeschaft en het Latijn bij de tweede afdeling vervangen door Duits. In datzelfde jaar werd in afdeling I Natuurkunde ingevoerd.

Na de aanneming van de Wet op het Middelbaar Onderwijs in 1863 werd de afdeling II een aparte school, een Hogere Burgerschool met 5 jarige cursus, met een eigen directeur. In 1869 werden de scholen ook in verschillende gebouwen gehuisvest. De HBS verhuisde in 1874 naar een definitieve behuizing aan het Bleyenburg.

VIII Gymnasium 5- en 4-jarig

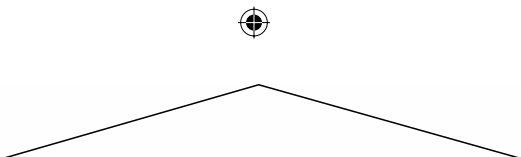
Sinds oktober 1838 was het gymnasium dus 6-jarig. Maar dat heeft maar geduurd tot 1862 toen men een 5-jarige cursus instelde, reeds in 1864 werd de cursusduur 4-jarig. Dit heeft in totaal 8 leerjaren geduurd, want in 1873 werd het gymnasium opnieuw 5-jarig. In 1878 toen de wet op het “Hooger Onderwijs” van 28 april 1876 van kracht werd, is de cursusduur opnieuw 6-jarig geworden en dat is tot heden toe zo gebleven.

Om tot het 5-jarig gymnasium te worden toegelaten moest men bevorderd zijn tot de 3e klas van de HBS. De totale schoolduur kwam daarmee op 7 jaar. Vooral de 4-jarige cursusduur gaf veel stof tot discussie (en een afnemend aantal leerlingen). Men moest namelijk bevorderd zijn tot de vierde klas van de HBS (of een vergelijkbaar toelatingsexamen afleggen). Vervolgens kreeg men een overvloed van uren klassieke talen. In klas I 15 uur, klas II 16 uur, in de klassen III en IV zelfs 21 uur per week Grieks en Latijn. Leerlingen die 3 jaar lang een HBS-opleiding hebben gevolgd moesten zich volledig omschakelen in een andere richting. Dit leverde zeker voor de leeftijdsgroep van 15 tot 19 jarigen veel problemen op. In 1878 telde het gymnasium nog 50 leerlingen, na de herinvoering van de 6-jarige cursus steeg reeds in 1879 het aantal tot 99 om spoedig daarna de 100 te overschrijden. En het is daarna nooit meer beneden de 100 geweest.

In artikel 3 van het K. B. van 29 juni 1878, dus zeer kort voor de invoering van de wet, is een lessentabel voor het 6-jarig gymnasium opgenomen.

Vak	1e klas	2e klas	3e klas	4e klas	5e klas	6e klas
Grieks	-	6	6	7	7	8
Latijn	8	6	6	6	7	7
Nederlands	3	2	2	2	2	1

Frans	4	2	2	2	1	1
Hoogduits	-	3	2	2	2	1
Engels	-	-	3	3	2	1
Geschiedenis	4	3	3	2	2	3
Aardrijksk.	3	2	2	1	-	1
Wiskunde	4	3	3	3	5	5
Nat.-Scheik.	-	-	-	-	2	2
Nat.Historie	2	2	-	-	2	2
Totaal	28	29	29	28	32	32

In de klassen V en VI kon men 32 uur per week lessen volgen en examen doen. Men behaalde dan een getuigschrift voor de faculteiten der godgeleerdheid, der rechtsgeleerdheid of der letteren en wijsbegeerte (later de alpha-richting genoemd), maar ook voor de faculteiten der geneeskunde of der wis- en natuurkunde (later de bèta-richting genoemd).

Men kon ook alleen de a-richting volgen, had dan maximaal 28 uur per week en vrijstelling van 2 uur Wiskunde en 2 uur Natuurlijke Historie.

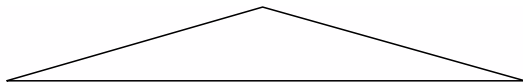
Men kon ook alleen de b-richting volgen, had dan ook maximaal 28 uur per week en vrijstelling van 2 uur Latijn en 2 uur Grieks.

Vanaf 1881 werden er van rijkswege gecommiteerden aangesteld, die toezagen op een juist verloop van de examens. Zij bepaalden de eindcijfers voor de verschillende onderdelen van de geëxamineerde vakken.

IX Eerste meisjes op school. Matrikelboeken

Vanaf 1816 tot 1923 werden in speciale daartoe aangelegde inschrijvingsregisters, de Matrikelboeken, de namen van alle op de school aangemelde leerlingen opgeschreven. In bepaalde perioden schreef men ook het studieverloop van de betreffende leerling op alsmede de naam van de lagere school vanwaar hij toegelaten werd en die van de vervolgopleiding waar hij naartoe ging. De matrikelboeken zijn evenals vele op het gymnasium en haar voorlopers betreffende geschriften in bewaring bij het Haagse Gemeentearchief.

Zo vinden we onder de nummers 625 t/m 629 de namen van de eerste vijf meisjes, die tot het Stedelijk Gymnasium zijn toegelaten. De bekendste naam is die van Elize Harmeyer, omdat zij als eerste op 1 september 1897 vermeld staat. Na haar volgden nog Johanna de Geus, Cornelia Mathilde Beaujon, Catharina Ligtenberg en Anna Gerarda Kooiman. Behalve deze meisjes werden er dat jaar ook 31 jongens ingeschreven, allen op 1 of 2 september. In de eerste klas werden 33 leerlingen toegelaten, 3 meisjes en 30 jongens. Dat betekent dat 2 van de 5 meisjes direct naar de 2e klas gingen. Uit de aantekeningen bij de inschrijving blijkt: er komen 2 meisjes van de hoogste klas van de lagere school, maar 3 hebben na de lagere school de eerste klas gevolgd op de Meisjes HBS. Deze school bestond sinds 1879 en heette de Eerste HBS voor meisjes. (de latere Meisjes HBS aan de Stadhouderslaan, die bij veel jongens in de 20ste eeuw [tot 1968] bekend was als een geliefde plek om een meisje te vinden

voor één van de vele schoolfeesten). Kennelijk hadden die meisjes van de HBS in de vakantie hun Latijn bijgewerkt zodat twee van hen direct tot de 2e klas werden toegelaten. Bijzonder is dat alle meisjes elk jaar met een prijs overgingen. Vier van de meisjes zijn na het behalen van het diploma naar de universiteit gegaan, hoewel het judicium niet bij allen even fantastisch was. Een voorbeeld: sympathiek, niet onbegeaafd, niet traag, maar niet bijzonder ijverig. En van een ander: grote vlijt en matige aanleg. Zeker vermeldenswaard zijn de opmerkingen over het meisje dat niet ging studeren en ook het diploma niet behaalde. Hier staat letterlijk in het matrikelboek: doubleert klas 4; door zwakke gezondheid veel afwezig; 10 januari 1903 gestopt in klas V; spoedig na stoppen verloofd!

In 1898 werden 7 meisjes toegelaten, in 1899 10 en in 1900 19. Thans zijn er regelmatig meer meisjes dan jongens.

X De huisvesting door de eeuwen heen. Het nieuwe gebouw.

Dat het gymnasium een dringende behoefte had aan een nieuw gebouw valt het meest op in de jaarlijkse verslagen van de Curatoren aan het Gemeentebestuur. Ik geef hiervan enige voorbeelden:

1899: een brief vol klachten over het gebouw aan het Westeinde wordt niet beantwoord

1900: een herhaald schrijven van Curatoren met verwijzingen naar brieven van ouders die ernstige klachten hebben over de hygiëne wordt beantwoord met de mededeling dat men enige terreinen op het oog heeft.

1901: de Gemeente stelt terreinen op de Kortenaerkade en de Waldeck Pyrmontkade voor als bouwgrond voor een nieuw te bouwen school. Curatoren vinden deze plekken onacceptabel

1902: de Gemeente kan voor Fl 100.000 eigenaar worden van een terrein aan de Laan van Meerdervoort en de Tasmanstraat onder voorwaarde dat daarop een gymnasium wordt gebouwd. B. & W. vinden dat te veel geld, de Curatoren zijn positief over deze plek.

1903: op 26 februari van dat jaar geeft de heer Mr. A.E.H. Goekoop het terrein ten geschenke voor het symbolische bedrag van één gulden onder voorwaarde dat daarop een gymnasium wordt gebouwd. In oktober zijn er voorlopige bouwplannen.

1904: mei: plan van Curatoren wordt door B & W. aangenomen. Architect J. van Lokhorst werkt plannen uit.

1905: het gebouw voor het nieuwe gymnasium verrijst meer en meer uit de grond.

1906: het gebouw nadert zijn voltooiing. Aanschaf meubilair.

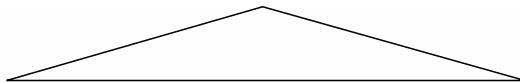
1907: 29 juni: laatste les aan het Westeinde. 2 september: feestelijke opening van het nieuwe gebouw.

1908: 1 mei: H.M. koningin-moeder Emma bezoekt het nieuwe gymnasium.

Omstreeks **1450** werd er voor de eerste keer over een schoolgebouw geschreven. De Latijnse school bevond zich in “Die Sack” tegenover de St. Jacobskerk aan de westzijde van de Torenstraat.

Uit **1475** is een schuldbekentenis van de gemeente Den Haag aan de timmerman voor

het bouwen van een nieuwe school in de St. Jacobsstraat, die daardoor de naam kreeg van Schoolstraat, op de plaats van de vroegere vismarkt. De verplaatsing was tussen 1466 en 1512.

1592. In dit jaar werd de school gevestigd in een groot magazijn van het voormalig brouwhuis van het St. Agnietenconvent in de Zuilingstraat. Deze straat werd herdoopt tot Nieuwe Schoolstraat. Dit complex had voldoende capaciteit om een groter aantal leerlingen op te vangen, er waren dienstwoningen bij, op de zolder konden kostgangers gehuisvest worden en er was een grote tuin, een soort schoolcampus.

Het gebouw lag wel afgelegen en was alleen toegankelijk langs een smal achterpad via het weeshuiscomplex. De achtergevel was tevens het einde van de stedelijke bebouwing.

1820. Na jaren van klachten over de gebrekkige huisvesting zorgde het stadsbestuur voor een lokatie in een deftiger buurt. De gemeente kocht een dubbel huis met 6 kamers, een erf en een tuin met vruchtbomen, gelegen Raamstraat wijk T 86 (later no. 28 genoemd). Twee lokalen werden nog gevestigd aan de Achter Raamstraat. De school was opnieuw “zeer eenvoudig van inrichting”. Toen in 1838 meer lokalen nodig waren, werd de rectorswoning bij de school getrokken en een naastgelegen pand voor de rector aangekocht. Boven de voordeur van Raamstraat 28 was een hardstenen gevelsteen aangebracht waarop de woorden “Palladis Haganae Sedes”.

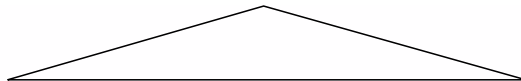
1864. Het gymnasium van 1838 omvatte 2 afdelingen en de cursusduur is 7 jaar geworden, zodat er gezocht moest worden naar een gebouw waarin ruimte was voor het gescheiden onderwijs aan zowel de HBS als aan het gymnasium. Het huis Westeinde 47, hoek Vleerstraat, werd door de gemeente aangekocht en gedurende 10 jaar verbouwd. In die tussentijd groeiden beide scholen zodanig dat het gymnasium in **1869** tijdelijk gevestigd werd aan Het Lage Westeinde 52 en zelfs nog één jaar (1873-1874) in een pand naast het Raadhuis (gebouw nummer 3 aan de Dagelijkse Groenmarkt). Eindelijk in **1874** verhuisde het gymnasium naar het Westeinde 47 (nadat de HBS aan het Bleijenburg was gevestigd).

Al in 1880 klaagde men over het schoolgebouw, gelegen op een kruispunt van twee drukke verkeersstraten. Er waren veel kleine neringdoenden die zorgden voor veel leven op straat. Achter de school was een gebouw waar orgels werden gestemd. De opmerkingen die de leerlingen in deze buurt hoorden, de woordkeus van de mensen en de inhoud van hun conversatie kwamen niet overeen met het taalgebruik van de leraren. Er waren lokalen waarvan de ramen niet geopend konden worden wegens het straatrumoer en de deur niet wegens de geur op de gang en de doorklinkende les vanuit het naburige lokaal.

2 september 1907. Het nieuwe gymnasium (verslag in één van de dagbladen).

Het nieuwe gymnasiumgebouw heeft de residentie verrijkt met een stichting die niet alleen de Laan van Meerdervoort, doch het gehele Duinoord-kwartier tot sieraad strekt en maakt door zijn mooi front een levendigen en monumentalen indruk. Daar de hoofdingang tot het gymnasium zich bevindt op de binnen het gebouw gelegen voorplaats, bestaat de entree in den gevel uit een karakteristieke poort, boven welke boog een latijnsch opschrift geflankeerd door de koppen van klassieken. De poort- en

verdere binnenzolderingen zijn allen kruisgewelven. Het binnenplein is gedeeltelijk bestraat, welke bestrating aan de achterzijde overgaat in een grasveld alwaar de jongelui een bij mooi weer zonnig terrein hebben voor openluchtspel. Ook een flinke fietsenbergplaats is aanwezig.

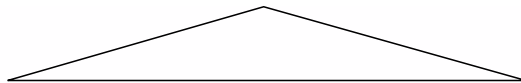
Rondom de artistiek ingerichte vestibule zijn de benedenlokalen gelegen, als: de vergaderkamer van het curatorencollege, een deftig voornaam bekleed vertrek met beschildering van de binten der zoldering in kleuren; het vertrek van den rector en de wachtkamer van de leeraren, alle eenvoudig maar praktisch ingericht. De voorgang voert ook naar de gymnastiekzaal, een ruim lokaal met parketvloer, die daardoor ondoordringbaar is gemaakt voor stof. Overigens kunnen licht en lucht in ruime mate van alle kanten binnentreden en is dit lokaal uitgerust met de meest nieuwerwetsche toestellen, werktuigen en inrichtingen op het gebied der lichaams oefeningen. Alle schoollokalen zijn licht en ruim en het geheel is electrisch verlicht.

Alle bovenverdiepingen worden onderling verbonden door een hardsteenen trap met ijzeren balusters. Het trappenhuis is heel mooi. Zoals bekend is de bouw uitgevoerd naar het ontwerp van den rijksbouwkundige, den heer J. van Lokhorst, die door den dood midden uit zijn werk werd geroepen. Zijn taak werd overgenomen door den architect, den heer J. A. Vrijman, later benoemd tot rijksbouwkundige, die het mooie geheel in den geest van den ontwerper heeft uitgevoerd.

De president van het college van curatoren jhr. mr. Van Teylingen hield hedenmiddag, nadat een koraal van Bach zeer goed ten gehoor was gebracht door een orkest, samengesteld uit gymnasiasten en oud-gymnasiasten, onder leiding van den heer J. Salmon, een toespraak, waarin hij uitvoerig naging de historie van de opleiding tot het Hooger Onderwijs te 's-Gravenhage, daarbij gebruik makende van door den heer Oldeweldt, docts. in de rechten, verzamelde bijzonderheden. Tenslotte bracht hij hulde aan den Burgemeester, het college van B. en W. en den Raad, voor diens groote vrijgevigheid, mr Goekoop, den schenker van den grond, wijlen den heer Van Lokhorst en den heer Vrijman. Rector en leeraren wenschte hij geluk met het nieuwe gebouw en spr. wakte de leerlingen op veel ijver in dat gebouw te betoonen, na al de moeite, welke 't had gekost om het te verkrijgen.

De Burgemeester antwoordde en bracht o.a. namens de burgerij, dank en hulde aan den Gemeenteraad, die op zoo onbekrompen, ja op zoo vorstelijke wijze in deze onderwijsbehoefte voorzag en daardoor opnieuw een blijk gaf van zijne liefde voor het onderwijs in zijne verschillende schakeeringen. Hierna klonk een "Inwijdingslied", tekst van dr. Edw. B. Koster, muziek van J. M. Bolle, door het Zangkoor der gymnasiasten onder leiding van den componist, waarna mr. A. de Pinto, namens 123 oud-leerlingen eenige afgietsels van de meest beroemde beelden der Grieksche kunst aanbood. Hij eindigde zijn rede met 'n Vivat, floreat, crescat, gymnasium nostrum Hagensis. De rector dr. J. van Aalst antwoordde, doch door een betreurenswaardig incident, kunnen we van zijn rede niets vermelden, daar er zoo goed als geen woord van was te verstaan. De heer Schmidt bood namens den Schillerverein een buste van Schiller aan, welke evenals het voorgaande geschenk, in grooten dank werd aanvaard. Nadat de tonen van 'n Gavotte van Bach waren verstorven, hield jhr. Van Teylingen de slottoespraak. Vervolgens was er gelegenheid tot bezichtiging van het gebouw.

XI De school wordt te groot.

Op 1 september 1907 telde de school 263 leerlingen. Dit aantal breidde zich gedurende de volgende tien jaren uit tot 467 op 1 september 1916. In 1914, toen 418 leerlingen het gymnasium bezochten en er dus een aantal parallelklassen waren, vroeg het curatorium de gemeente om op de open plaats voorbij de laatste lokalen een “verplaatsbaar schoolpaviljoen” aan te leggen. Dit werd toegestaan in mei en verwezenlijkt (vertraging wegens de oorlogstoestand) in november 1914. Deze extra lokalen voldeden zeer goed, aldus Curatoren in de volgende verslagen. (N.B. Deze later genoemde noodlokalen hebben tot in het begin van de 80-er jaren dienst gedaan als kleuterschool. Toen de Gemeente er een Antilliaans jeugdhonk in wilde vestigen waren de ruimten bijzonder snel verdwenen.)

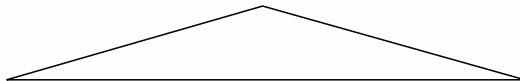
Op 1 september 1914 was de bezetting van de klassen als volgt:

klas I	1ste afdeling	23	klas II	1ste afdeling	23	klas III	1ste afdeling	17
	2e afdeling	24		2e afdeling	21		2e afdeling	19
	3e afdeling	23		3e afdeling	22		3e afdeling	19
	4e afdeling	23		4e afdeling	20			
	5e afdeling	24						
klas IV	1e afdeling	20	klas V	1ste afdeling	A + B -	klas VI	1ste afdeling	A + B -
	2e afdeling	20			A 12			A 14
	3e afdeling	22			B 5			B 3
			2e afdeling	A + B	1		2e afdeling	A + B -
					A 14			A 16
					B 4			B 1
			3e afdeling	A + B	1		3e afdeling	A + B -
					A 14			A 11
					B -			B 2

Hierbij valt het volgende op te merken: “afdelingen” noemen we tegenwoordig parallelklassen, b.v. I a t/m I e. Verder valt op dat in klas V slechts 2 leerlingen A+B deden en dat in V en VI het aantal B-leerlingen gering (totaal 15) was. Tenslotte: thans zouden de klassen veel minder snel gesplitst worden, 55 derde klassers zouden in 2 klassen les krijgen.

Het aantal leerlingen bleef in 1915 en 1916 stijgen. De curatoren verzochten de Gemeente met klem om een TWEEDE gymnasium te stichten. Het is niet wenselijk dat zoveel leerlingen op één gymnasium verenigd zijn. Men leert elkaar niet meer kennen! In april 1917 werd het 2e gymnasium gesticht. Voor de eerste 3 jaar werd het huis aan de Koninginnegracht 23 gehuurd en geschikt bevonden. Op 19 november 1917 startte het gymnasium dat later, in 1940, lyceum werd en de naam “Van Maerlantlyceum” kreeg. Van 1917 tot 1940 heette het Stedelijk Gymnasium het Eerste Stedelijk Gymnasium. De beide gymnasia hadden hetzelfde curatorium. In 1917 hadden ze 431 respectievelijk 37 leerlingen.

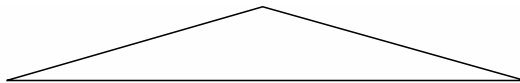
XII Activiteiten buiten de lessen. De leerlingenvereniging.

Al voor de reformatie werden de grote kerkelijke plechtigheden als feesten ervaren. Men vierde het feest van de “Onnozele Kinderen” op 28 december. De kinderen namen het gezag in handen en kozen één van hen tot leider, die als een soort bisschop heerste. Later voerde men met elkaar toneelstukken op: in het begin mysteriespelen en passiespelen, later meer profane klassieke spelen, ook over het dagelijks leven op school, o.a. met de roede als opvoedingsmiddel.

Aan het einde van de 19e eeuw is de leerlingenbibliotheek opgericht. Deze heeft tot 1980 gefunctioneerd in wat in 1989 het technieklokaal werd. Ook bestond er een leerlingenvereniging, de N.G.B., de Nederlandse Gymnasiasten Bond, die echter begin 20-ste eeuw door gebrek aan leden sneuvelde. Op 8 oktober 1904 werd de Bond van Haagsche Gymnasiasten opgericht, een leerlingenvereniging die thans nog bestaat, maar lang niet tijdens alle jaren van het ruim 100-jarig bestaan heeft gefloreerd. In periodes met veel activiteiten werden van alle bijeenkomsten verslagen geschreven die thans nog na te lezen zijn. Het Bondsjaar 1916-1917 is zo’n jaar. In willekeurige volgorde: verschillende keren werden er debatavonden gehouden met als onderwerpen: “Over de doodstraf”, “Verhandeling over spiritisme”, “Vivisectie”. Ook debatten met inleidingen van twee leerlingen, de één pro, de andere contra, b.v. over het “Werk van de schrijver Van Alphen” en over “Militarisme”. Ook hielden leraren lezingen, zelfs de curator Dr H.E. van Gelder. Tijdens de vooravond van het jaarfeest op 5 januari 1917 traden eerst het zangkoor en het orkest op en daarna werd door het toneelgezelschap “Persona” een eenacter uitgevoerd. Daarna begint het dansen. Dat Bondsjaar worden drie tochten gehouden: per fiets naar Noordwijk, schaatsen naar Delft en een boottocht naar Dordrecht. De hockeydag was een groot succes (dat was een jaar later: 5 april 1918). Er deden 13 elftallen mee: 5 van het gymnasium, 4 van het lyceum, 1 van het Christelijk gymnasium, 1 van de Chr. HBS, 1 van de Handelsdagschool en 1 uit Rotterdam. Het eerste elftal van het gymnasium won na een eindstand 1-1 tegen de Handelsdagschool door loting de eerste prijs. Het blad Spectemur Agendo leed een kwijnend bestaan. Het jaar 1917-1918 was opnieuw een topjaar: er werden 19 bijeenkomsten gehouden, soms in de aula van de school maar veel in andere zaaltjes. Steeds vindt men in het verslag “na afloop werd nog een kwartiertje gedanst”. In dat jaar kreeg de Bond Koninklijke goedkeuring en werden vele leraren en enkele curatoren begunstigers. Maar in 1924 lezen we: de verstandhouding tussen docenten en Bond laat veel te wensen over. Over de perioden 1908-1917 en 1925-1933 zijn er Annales uitgekomen waarin veel te lezen valt over gebeurtenissen in de school. In 1918 kwam er zelfs een jaarboekje uit over het Bondsjaar 1917-1918 met de wens dat er nog vele mochten volgen.

Na de Tweede Wereldoorlog was er tot in de 60-er jaren elk jaar een Bondszomerkamp, vaak één voor de lagere en één voor de hogere klassen. Als leiding leerlingen uit de hoogste klassen en een leraar, soms ook oud-leerlingen. In de jaren 60 blonk het gymnasium uit op schaa gebied. Chaturanga, al veel langer actief, won toen vele toernooien tussen de Haagse scholen, maar ook tussen de landelijke gymnasia. Dat was ook de tijd dat in de paasvakantie de GOTA plaatsvond (gymnasiale ontmoeting te Arnhem), wedstrijden in atletiekonderdelen, hockey en basketbal. In 1984 werd

de GOTA georganiseerd door de beide Haagse gymnasia samen. Het eindfeest vond op de pier plaats en was een reuze succes. Grote lustra waar tijdgenoten nog over spreken vonden plaats in 1938 (100 jaar gymnasium), 1963 (125 jaar gymnasium), 1982 (75 jaar gebouw) en 1988 (150 jaar gymnasium). Maar tussendoor waren er natuurlijk ook lustra, zoals in 1950, 1955 en 1960 (resp. 45, 50 en 55 jaar Bond en 5, 10 en 15 jaar Socialiter). De vereniging Socialiter werd in 1945 opgericht en was de vereniging van de oud-leerlingen; enige malen per jaar kwam het blad *Hereditas* uit. In het begin van de 60-er jaren verdween Socialiter, om in 1994 heropgericht te worden en vanaf 1999 is er ook weer een blad dat tweemaal per jaar uitkomt.

XIII De Tweede Wereldoorlog en het gymnasium.

De gedenksteen in de hal met daarop de namen van de slachtoffers van de Duitse en Japanse terreur werd op 4 mei 1948 onthuld door de oud-leerling, die de aanzet daartoe had gegeven, mr J. H. van Peursem. Vijftig jaar na de oorlog werd opnieuw door een commissie “Gedenksteen gymnasium Haganum” veel onderzoek verricht opdat een vollediger overzicht van de gevallen beschreven kon worden. Op 12 september 1997 werd de oude gedenksteen in gerestaureerde toestand opnieuw onthuld met daaronder een nieuwe steen met tien namen die op de eerste steen ontbraken. Totaal 93 gevallen worden herdacht.

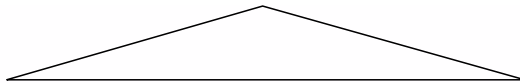
Al in november 1940 werd door de bezetter verordend dat joodse leerkrachten ontslagen moeten worden. Dat betekende voor het gymnasium het gedwongen vertrek van dr. J. Teixeira de Mattos (leraar wiskunde en kosmografie), dr. L. Polak (leraar Duits), mr. M. Zeldenrust (leraar aardrijkskunde en geschiedenis), 3 docenten die al jaren aan het gymnasium verbonden waren. Daarnaast moesten de pas benoemde mevrouw drs. M. H. Pool (lerares Frans en Engels) en de heer L. Goudsmit (leraar Engels) vertrekken. En 8 maanden later, op 13 september 1941, dienden ook de joodse leerlingen (15 van het gymnasium) de scholen te verlaten. Velen van hen zijn in Auschwitz of een ander kamp omgekomen.

Oud-leerlingen van de school zijn als heldhaftig slachtoffer door hun acties tegen de bezetters omgekomen. Een gedenkboek “*Helden - Slachtoffers - Heldhaftige Slachtoffers- Gymnasium Haganum 1940 – 1945*” uit 1997 beschrijft hun leven en sterven voor onze vrijheid. Sommigen vielen als gevolg van gevechtshandelingen, dertig omdat ze joods waren, tweeëntwintig omdat ze verzet pleegden, anderen weer kwamen om in de kampen in Nederlands - Indië. De vele reacties op dit gedenkboek noopten de commissie tot aanvullingen en verduidelijkingen in een speciaal nummer (in 1999) van het oud-leerlingenblad.

Het onderwijs met vervangers voor de door de bezetter ontslagen leraren ging door. Wel werd door de curatoren melding gemaakt van een incident: het demonstratief optreden in een les van een NSB-leerling tegen een joodse klasgenoot op 14 december 1940. De leraar werd voor een onderhoud bij de procureur-generaal (een NSB-er) geroepen. Ook moest een krantenknipsel op last van deze p-g uit de school verwijderd worden.

Vanaf 1 mei 1942 werden de lessen gegeven in het gebouw aan de Waldeck

Pymontkade 5 omdat het schoolgebouw enkele dagen daarvoor door de Duitsers gevorderd was. In november 1942 werd het “sperrgebiet” ingesteld, waardoor de meisjes HBS aan de Stadhouderslaan ontruimd moest worden. In het samen gedeelde gebouw aan de Waldeck Pymontkade werden vervolgens ‘s middags aan de gymnasiasten lessen van 40 minuten gegeven. In september 1942 moest het Frans in de eerste klas vervangen worden door Duits.

In juni 1943 ontving de school een brief van de burgemeester met daarin een lijst van boeken “welke uit de leerlingenbibliotheek verwijderd moeten”. Pas op 7 maart 1945 werd beslist dat er 2 van 7 boeken moeten verdwijnen. Dit is nooit uitgevoerd.

In 1944 werd een lid van de NSB in het curatorium benoemd. Door de kolenschaarste was er vanaf oktober 1944 slechts een beperkt programma: les op dinsdag, donderdag en zaterdag van 9.30 tot 15.30 uur. Meer huiswerk. Ook na de bevrijding werd vanaf 17 mei 1945 nu weer het eigen schoolgebouw gedeeld met de meisjes HBS. Op 1 september 1945 was de situatie normaal, behoudens dat tijdens enkele strenge wintermaanden, o.a. in 1947 de gymnasiasten ingekwartierd werden in de meisjes HBS, een gebouw dat gemakkelijker warm te stoken was dan het onze.

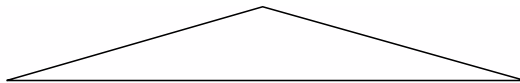
XIV De Mammoetwet

Reeds vanaf 1903 zijn er pogingen gedaan het Nederlandse onderwijssysteem te herzien. En dan speciaal het voortgezet onderwijs. In 1910 verscheen een rapport van de “Ineenschakelingscommissie”. Deze pogingen hebben geleid tot een wetsontwerp in 1913 en later opnieuw in 1934. Daarna kwamen het schema Bolkestein van 1946, het Onderwijsplan-- Rutten van 1951, de Tweede Onderwijsnota van 1955. Maar geen van deze ontwerpen zijn wet geworden.

In 1958 is de Wet Voortgezet Onderwijs door minister Cals ingediend, in 1963 is de wet aangenomen en op 1 augustus 1968 is de wet van kracht geworden. De naam Mammoetwet is van het kamerlid Roosjen. Dit betekent niet dat nu één van de grootste - zo niet het grootste - politieke twistpunt op onderwijsgebied, het voortgezet onderwijs, ten einde is. Tot op de dag van vandaag worden er regelmatig pogingen gedaan wijzigingen in de uitvoering van de wet aan te brengen. En soms worden deze plannen ook ingevoerd.

Een belangrijk nieuw punt in de mammoetwet is de brugklas. Pogingen om voor elke leerling een determinerende, observerende en selecterende brugperiode (van enige jaren) te ontwerpen leden schipbreuk. De wet die het categoriale stelsel moest afschaffen is in dit verband niet geheel succesvol gebleken. Er waren eigenlijk vanaf de start drie soorten brugklassen: de lbo/lavo brugklas, de (mavo)/havo/vwo brugklas en de gymnasiumbrugklas. Beperken we ons tot de vergelijking van de havo/vwo brugklas met de gymnasiumbrugklas. De wet stond gymnasia toe om direct in de eerste klas maximaal 5 uur Latijn per week aan te bieden mits aan de verdere eisen van de lessentabel voldaan werd. Aanvankelijk pleitte deze oplossing tegen de voortzetting van het categoriale gymnasium omdat door het eigen karakter van het gymnasium het risico groot leek dat wanneer een leerling mislukte deze niet gemakkelijk aansluiting zou kunnen vinden aan een ander schooltype, zodat ouders zouden aarzelen hun kinderen naar een gymnasium te sturen als een brugklas van een lyceum ook bereikbaar was.

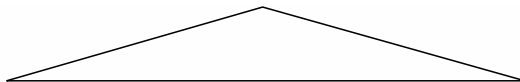

De praktijk van de eerste jaren van de wet was met het bovenstaande in lijn. In 1966 waren er nog 84 zelfstandige gymnasia in Nederland. Door fusie met een lyceum of met een HBS ontstonden vooral in de eerste jaren scholengemeenschappen vwo/havo die een grote aantrekkingskracht hadden. Van de gymnasia bleven er uiteindelijk 36 als zelfstandig gymnasium over. Vele van deze scholen hadden het tot eind zeventiger jaren moeilijk. Zo ook het gymnasium Haganum dat van 300 leerlingen in de jaren 1962-1963-1964 daalde tot 175 in 1969. Het gemeentebestuur dacht serieus over opheffing of fusie met één van de ontstane openbare scholengemeenschappen. Actief wervingsbeleid van schoolleiding, docenten en speciaal ook van de ouders heeft gezorgd voor een regelmatige aanwas. Bovendien bleek dat de brugklas vwo/havo en speciaal de brugperiode vwo/havo/mavo voor potentiële vwo-leerlingen een te eenvoudig niveau had, waardoor een luie intelligente leerling te weinig gestimuleerd werd zijn best te doen en na de brugklas op een tevoren niet verwacht lager niveau terecht kwam. Op het gymnasium werden direct stevige eisen gesteld waaraan de meeste leerlingen gelukkig konden voldoen. De stap van een brugklas van een scholengemeenschap naar de tweede klas van een categoriaal gymnasium werd weinig gemaakt en was moeilijk (bijwerken Latijn en vaak achterstand met andere vakken). De omgekeerde stap gaf weinig problemen. In de loop der jaren meldden steeds meer ouders hun kind aan op een zelfstandig gymnasium. Een aantal van deze scholen heeft thans ruimtegebrek en kan slechts beperkt toelaten.

De basistabel voor de eerste klas gymnasium verschilt met die van de andere schooltypen. Met een totaal aantal lessen van 30 per week wordt op het gymnasium Haganum 3 uur per week Latijn gegeven. Dit gaat ten koste van 1 uur Frans, 1 uur Engels en 1 uur studieles. Deze studielessen zijn iets nieuws; tijdens deze lessen moet de leerling, gestimuleerd door zijn klassenmentor, het leren “leren” bijgebracht worden. Voor een kleine groep brugklassers is dit een nuttig lesuur, waarin het hen duidelijk gemaakt wordt dat de vanzelfsprekendheid dat ze tot de besten op de lagere school behoorden voorbij is.

Vooral de klassieke talen hebben veel uren moeten inleveren bij de invoering van de nieuwe wet. In het oude systeem had een leerling in de eerste klas 7 uur per week Latijn, thans 3; in de tweede klas 5 uur Latijn en 5 uur Grieks (thans 3 + 3), idem in de derde klas, in de vierde klas 4 uur Latijn en 5 uur Grieks (thans kan men één van deze vakken laten vallen en heeft men 5 uur of 10 uur per week klassieke talen). In klas V en VI had men bij de keuze alpha 17 à 18 uur Latijn en Grieks (thans 10 uur) en bij de keuze bèta 6 uur Latijn en Grieks, beide verplicht (thans 5 uur voor Latijn of Grieks). Na verdere veranderingen in de laatste jaren (o.a. door invoering van het Studiehuis) zijn de aantallen uren in de bovenbouw tweede fase verder afgenomen. De mammoetwet heeft wel tot gevolg gehad dat leerlingen meer keuzemogelijkheden hebben in hun pakket van eindexamenvakken, echter het aantal examenvakken dat gekozen moet worden is slechts 7, aanzienlijk minder dan voor de invoering van de wet (11). Toen de splitsing in alpha en bèta in 1978 op het Haganum werd afgeschaft in navolging van vele gymnasia ontstonden er meer keuzemogelijkheden. Echter het aantal leerlingen dat Latijn en Grieks in het examenpakket had verminderde. Positief

was dat leerlingen die meer aankonden examens deden in 8 of meer vakken (een enkeling zelfs in 11).

Omdat de mammoetwet toch niet zo succesvol “gelijke kansen” aan iedereen bood, zijn er na 1968 regelmatig veranderingen voorgesteld en soms ook ingevoerd die ook invloed hadden op het gymnasiaal onderwijs. Zo verschenen in 1975 en 1977 de Contourennota's, in 1979 het OPVO (ontwikkelingsplan voor het Voortgezet Onderwijs), de nota “Verder na de basisschool”. Op 1 augustus 1993 werd de basisvorming voor de klassen I t / m III ingevoerd: een stelsel van 15 vakken die op alle scholen voor VO gegeven moeten worden. Alle kinderen moesten voldoen aan tevoren vastgestelde kerndoelen. Voor onze gymnasiumleerling is het niveau van deze kerndoelen echter zo laag dat men spelenderwijs in de loop van de tweede klas aan deze eisen kan voldoen. Hierdoor blijft het mogelijk Latijn en Grieks in de lagere klassen aan te bieden. Deze vakken hebben een plaats gekregen in de 20% vrije ruimte die de wet uiteindelijk bood. Verschillende nieuwe vakken zoals techniek en verzorging behoorden tot de 15 verplichte vakken. Toen echter bleek dat voor het merendeel van de leerlingen in het voortgezet onderwijs de last van 15 vakken met eindoetsen toch te zwaar was, werd in 2004 de verplichting gewijzigd in 9 vakken. De nieuwe vakken werden weer snel afgeschaft en het vak informatiekunde naar de eerste klas teruggeplaatst.

Tot de laatste veranderingen behoort het “studiehuis”, een aanpassing van de bovenbouw, de tweede fase van het voortgezet onderwijs. Hierover zal in het laatste hoofdstuk “Thans in 2006, nieuwe plannen” geschreven worden.

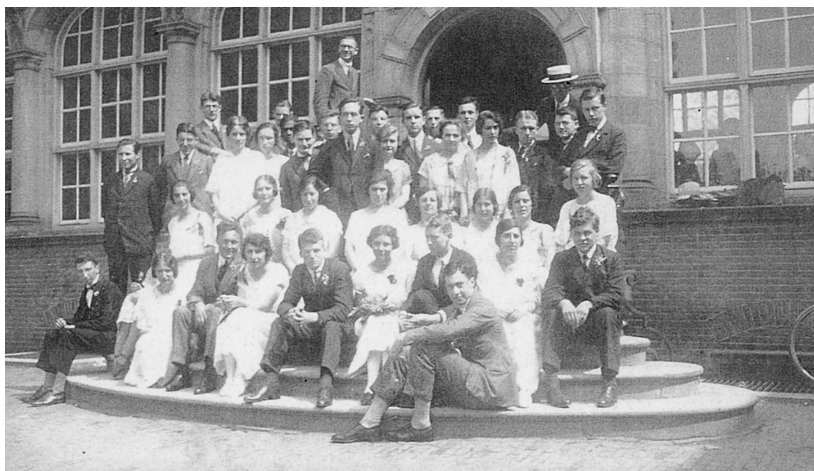
Hoofdstuk XV (het slot) *Het gymnasium thans in 2006* hopen wij in een volgend nummer te publiceren.

**IK HEB BETAALD.
SOCIALITER BLIJFT!!**

Rectificatie

Inge Drost zond ons een rectificatie bij de foto op pagina 20 van nr. 15. Hierop stond abusievelijk vermeld dat Dick Dolman oud-leerling van het Haganum is.

Zoekplaatje

Wij kregen een aardige reactie op het zoekplaatje in nummer 15 van mevrouw Emilie Drost.

In het fotoalbum van haar moeder, Emy Kaiser, bevinden zich dezelfde foto's en nog een heleboel meer. Emy Kaiser deed eindexamen in 1925, evenals haar toekomstige man, Jan Jacob Drost. Deze laatste was weer de zoon van A. Drost, leraar oude talen aan het Haganum.

Alle nazaten van dit Haganum-paar hebben dit jaar gevierd dat het 100 jaar geleden is dat Emy en Jan Jacob geboren werden.

Ter hunner ere het nieuwe zoekplaatje, ook afkomstig uit ditzelfde fotoalbum.

Alle zesde klassers in 1925. Jan Jacob Drost staat uiterst rechts op de bovenste rij.

Emy Kaiser zit recht onder hem.

